

még mindig nem helyettesíthetik a más jellegű, könyvtárakra és szekunder szolgáltatásokra vonatkozó kutatást és fejlesztést.

Következtetések

Nagyon kevés bibliometriai tanulmány tartja be a tervezés, adatgyűjtés és elemzés ésszerű feltételeit; még a „jobb” tanulmányok is sokszor tesznek fenntartás nélküli, túlzó következtetéseket. Ezek érdekesebb lehetnek tudománytörténetet és kommunikációt hallgató egyetemisták számára, de gyakorlati értékük annál kevesebb. A szakirodalom koncentrációja és szóródása igen fontos kategóriák, de a gyakorlatban végülis minden könyvtárnak ill. szekunder szolgáltatásnak saját adataira kell támaszkodnia. A klaszter-elemzés és a különféle kapcsolódások tanulmányozása hasznos lehet, különösen referáló és indexelő szolgáltatások számára, sőt az előbbi módszer információkereső potenciállal is rendelkezik.

Nem lehet azonban eléggé hangsúlyozni, hogy a bibliometriai tanulmányok csak akkor érnek valamit, ha megfelelően végzik el őket. Éppen ezért, talán nem érdektelen az 1. táblázatban közreadott gyakorlati útmutatót figyelembe venni.

Gyakorlati útmutató bibliometriai tanulmányokhoz

Általában

A tanulmány megkezdése előtt meg kell határozni a tanulmány célját.

A szakirodalom mérete, növekedése, szerkezete

Az adatokat a lehető legátfogóbb forrásból kell kigyűjteni.

Az elemzéshez használt egységek (kötet, cikk, oldal stb.) meg kell hogy feleljenek a tanulmány céljának.

Hivatkozat- és használat-elemzés

Az adatokat megfelelő számú és átfogású forrásból kell gyűjteni.

Érvényes következtetésekhez megfelelő mennyiségű adat szükséges.

Az adatoknak a tanulmány céljaival közvetlenül összefüggőeknek, relevánsoknak kell lenniük.

Adatelemzés

Az adatoknak figyelembe kell venniük a hivatkozott vagy használt anyagban, ill. a felhasználók összetételében bekövetkezett (pl. időbeli) változásokat és variációkat.

Helyzetjelentés

Ha az adatok vagy az elemzés megfelelő voltával, minőségével, relevanciájával kapcsolatban a tanulmány bármelyik pontján kétségek merülnek fel, akkor ennek ill. a további vizsgálatok szükségességének hangot kell adni.

/LINE, M. B.: *Problems and uses of bibliometric studies* - *Tidskrift för Dokumentation*, 38. köt. 2. sz. 1982. p. 25–33./

(Novák István)

KÖNYVTÁRKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Országos szintű koordináció az Egyesült Királyságban az elmúlt évtizedben, és a jövő kilátásai

A brit nemzeti információs politika koordinálására irányuló első ténykedés a *Könyvtári Bizottság (Committee on Libraries)* felállítása volt (1963), amelyet az *Országos Könyvtári Bizottság (National Libraries Committee)* 1968-as létrehozása követett. A Könyvtári Bizottság – lévén az *Egyetemi Segély Bizottság (University Grants Committee)* által létrehozott szerv – elsősorban az egyetemi könyvtári ellátással foglalkozott. Számos felmérést készített, s ajánlásai közül azok a figyelemreméltók, amelyek a British Museum könyvtári osztályainak átszervezésével foglalkoztak. A végeredmény: a British Museum egyéb könyvtárakat is

bekebelezve, *British National Library* néven alakult nemzeti könyvtárrá.

Volt a bizottságnak olyan ajánlása is, hogy tanácsadó testületeket állítsanak fel a nemzeti könyvtárak mellé. Ezek feladata az országos igények felmérése és a miniszterek tanácsadó testülete funkciójának betöltése lett volna. Ezekből az elképzelésekből jött létre végül a *British Library*, amely alapításától, 1973-tól kezdve, elsősorban *Kutatási és Fejlesztési Osztálya (Research and Development Department)* révén, az egész ország információs rendszerének működését is hivatva van koordinálni.

A SCONUL (*Standing Conference of National and University Libraries – Nemzeti és Egyetemi Könyvtárak Állandó Konferenciája*) 1976-os beszámolója a Tudomány- és Oktatásügyi Minisztériumot (*Department of Science and Education*) vélte alkalmasnak az országos koordináció összefogására, amely iránt az UNISIST és a NATIS eszméinek terjedésével fokozódott az igény. Végül 1978-ban az alsóház költségvetési bizottsága kezdett el foglalkozni a könyvtári ügyekkel. Felméréséről jelentést adott közre. Ez alapvetően a javak területileg arányos elosztása mellett szállt síkra a könyvtári ellátás vonatkozásában. A parlamenti beszámolóval egyidejűleg a Könyvtári Tanácsadó Testület (*Library Advisory Council*) is készített egy beszámolót, amely valójában a Könyvtáros Egyesület és a SCONUL korábbi munkanyagait tekintette háttérdokumentumoknak. Annak ellenére, hogy ez a beszámoló is elismeri a koordináció jelentőségét, most a korábbi elképzelésekkel ellentétben a Könyvtári Tanácsadó testület véli alkalmasnak az országos koordinációs feladatok ellátására. Mielőtt a jelentések ajánlásairól döntöttek volna, az időközben történt kormányváltásból kifolyólag létrehozták a *Művészeti és Könyvtári Hivatalt (Office of Arts and Libraries)*. Bár ez a testület sem jutott sokra a koordináció terén, mégis megpróbált a jelenlegi struktúrán belül tenni valamit az ügy érdekében.

1980 elején az *Alkalmazott Kutatási Tanácsadó Testület (Advisory Council for Applied Research)* létrehozott egy munkacsoportot, hogy az információs technológia helyzetét felmérje az Egyesült Királyságban. Jelentésében javasolja, hogy egy miniszter vagy minisztérium legyen felelős az információs technológia fejlesztéséért. A jelentés aláhúzza az információs technológia fejlődésének döntő hatását az Egyesült Királyság iparának és kereskedelmének jövőbeli fejlődésére.

A Könyvtáros Egyesület és az *Információs Szakértők Intézete (Institute of Information Scientists)* közös jelentése az alábbi ajánlásokat tartalmazza:

meg kell vizsgálni az új technológia következményeit a copyright terén;

a Könyvtári Tanácsadó Testület jelentését minél hamarabb ki kell adni;

meg kell határozni az együttműködő könyvtárak és a British Library kapcsolatát;

az automatizált információs rendszert koordináltan kell fejleszteni;

a kormány nevezze ki az információs politikáért felelős minisztert;

a kormány hozzon létre állandó bizottságot az információs ellátással való törődésére.

A SCONUL által felvázolt modell szerint az *Információs és Könyvtári Erőforrások Országos Tanácsa (National Council on Information and Library Resources)* feladata lesz az országos politika kialakítása, az információs tartalékok koordinálása, a műszaki szolgálta-

tások koordinálása, a szabványok koordinálása, az országos könyvtári erőforrások megőrzése.

Jelenleg egymásnak ellentmondó tendenciák uralják a terepet a koordináció területén, és a jövő dönti majd el, hogy melyik testület válik a koordináció végső gazdájává.

/LOVEDAY, A. J.: National coordination in the United Kingdom over the decade and future prospects = Libri, 31. köt. 1. sz. 1981. p. 69–81./

(Pröhle Éva)

Könyvtárközi kölcsönzés a finn Országos Műszaki Könyvtárban

A Helsinki Otaniemi városrészében fekvő Műszaki Egyetemi Könyvtár könyvtárközi kölcsönzési tevékenysége a 70-es években rohamosan fejlődött. Ez részben az egyre általánosabbá váló számítógépes információkeresésnek köszönhető, mivel az interaktív kapcsolat segítségével a felhasználót bőséges bibliográfiai információval látják el.

Egy másik tényező, amely a kérők számának növekedését eredményezte az volt, hogy 1972-ben a könyvtárat hivatalosan is Országos Műszaki Könyvtárrá minősítették, s ez kötelezővé tette számára, hogy bármely felhasználó információs igényét kielégítse.

Kétségtelenül a növekedési tényezők közé sorolható a felhasználók képzése terén elért fejlődés is, továbbá a hatékony üzemi, intézményi információs egységek létesítése, valamint újabb egyetemek és más kutatóhelyek alapítása.

A 70-es években a könyvtár beszerzési alapjának vásárlóértéke folyamatosan csökkent, az igények viszont növekedtek, s így egyre kevésbé lehetett őket a saját állományból kielégíteni. 1972-ben az igények 65%-át, 1979-ben pedig már csak 55%-át sikerült saját állományból fedezni. Következésképpen egyre nagyobb mértékben kellett külföldi vagy más hazai könyvtárakat igénybe venni.

Lelőhelymeghatározásra – szerencsére – számos nyomtatott, mikrofilmlapos vagy online rendszerű központi katalógus állt és áll rendelkezésre. A külföldről történő beszerzés meggyorsítására a könyvtár több európai és USA-beli műszaki könyvtárban és információs központban nyitott folyószámlát. A szolgáltatás meggyorsításának másik módja a kérések telexen történő továbbítása.

A könyvtárközi kölcsönzés fejlesztésének céljából több felmérés és tanulmány készült. Az alábbiak ezek eredményeit összegzik.